

Voorstel Gemeenteraad C

Onderwerp	Omgevingsvisie, fase 3		
Portefeuillehouder	Jeroen Diepemaat agendaletter (C)		
Organisatieonderdeel	Cluster Ruimtelijke Ontwikkeling en Beheer, Cluster Omgeving en Recht, Strategie en Beleid	Aangeboden aan Raad	8 september 2023
Stuknummer (invulling door Griffie)		Corsanummer	2300058265

Wij stellen u voor te besluiten om:

1. Het document Toekomstbeeld Enschede, kader Omgevingsvisie vast te stellen.
2. Kennis te nemen van het document Verantwoording participatie fase 3 Omgevingsvisie.

Inleiding en voorgeschiedenis

Op 1 januari 2024 treedt de Omgevingswet in werking. Op grond van de Omgevingswet is iedere gemeente verplicht om voor 1 januari 2027 een Omgevingsvisie vast te stellen. De Omgevingsvisie is een lange termijnvisie die inzicht in en richting geeft aan de samenhang tussen alle aspecten die de kwaliteit van de fysieke leefomgeving beïnvloeden. De Omgevingsvisie vervangt straks de bestaande structuurvisie uit 2011. Los van de wettelijke verplichting hebben wij als gemeente zelf ook behoefte aan een actuele integrale visie op onze fysieke leefomgeving.

Toekomstbeeld

Enschede is in de toekomst de groene, innovatieve centrumstad van de Euregio. Het groen is altijd dichtbij en het voorzieningenniveau is hoog. Een gemeente waarin iedere inwoner zo zelfstandig, gelukkig en gezond mogelijk leeft. De stad heeft meer inwoners en technologie ondersteunt ons dagelijks leven.

Onze regionale en (inter)nationale positie is versterkt, talent komt graag naar Enschede en vestigt zich hier. De lokale identiteit en menselijke maat zijn voelbaar, met oog voor de leefomgeving en leefsituatie van alle inwoners. Een internationale stad waarin noaberschap leeft.

In de gemeente Enschede is de aanwezigheid en de kwaliteit van het landschap bovengemiddeld goed op orde. Dit geldt ook voor de milieubelasting op de leefomgeving en de aanwezigheid van voorzieningen. In verhouding tot andere universiteitssteden scoort Enschede op deze aspecten hoog. Een mooie basis om een nog aantrekkelijker stad te worden. Enschede is een veerkrachtige stad die voorbereid is op de toekomst. Met weerbare mensen die ook veranderingen in de leefomgeving en de samenleving aankunnen.

De stad die we in de toekomst willen zijn, is verwoord en verbeeld in voorliggend document Toekomstbeeld Enschede. Dit toekomstbeeld vormt het inhoudelijke kader voor de Omgevingsvisie. Het toekomstbeeld is zorgvuldig opgebouwd op basis van de eerder geformuleerde verhaallijnen rondom de huidige identiteit van Enschede. Deze verhaallijnen zijn gebaseerd op de Citymarketingvisie en heten Groene leefstad, Ondernemende kennisstad en Internationale cultuurstad. Het toekomstbeeld vat de uitgangspunten van alle relevante beleidsstukken en ambities geformuleerd in een integraal verhaal waarin we vooruitkijken tot 2050.

Een stad staat nooit stil. Dus ook de komende jaren doen zich nieuwe ontwikkelingen en kansen voor waardoor het wenselijk is de ambities voor Enschede te wijzigen. De Omgevingsvisie vormt straks een krachtige en robuuste basis met uitgangspunten voor ons toekomstig handelen. Nieuwe ontwikkelingen die op de stad afkomen, worden op basis van de Omgevingsvisie afgewogen.

Soms vragen nieuwe ontwikkelingen en nu nog onbekende ambities om een wijziging in ons handelen. De Omgevingsvisie is daarom een dynamisch document dat periodiek geactualiseerd wordt.

Afronding fase 3 Omgevingsvisie

We vragen u het document Toekomstbeeld Enschede, kader voor Omgevingsvisie vast te stellen. Het toekomstbeeld wordt geschetst in vier thema's.

- Fundament van de stad: bron van leven
- Land-Goed Enschede: groen is altijd dichtbij
- Innovatief Enschede: grootstedelijke dynamiek
- Centrumstad Enschede: (groot)stedelijke leefmilieus

Elk van die onderdelen kent richtinggevende uitspraken en actiegerichte keuzes.

Richtinggevende uitspraken gaan over de lange termijn (tot 2050). Deze beschrijven waar we naar toe werken en geven een manier van handelen aan. De actiegerichte keuzes gaan over de korte termijn (maximaal tien jaar). Ze zijn concreet en geven aan wat we nu doen om de richtinggevende uitspraken te bereiken. Voor een compleet overzicht verwijzen we naar het document zelf.

	richtinggevende uitspraken (tot 2050)	actiegerichte keuzes (tot 2030)
Fundament van de stad	pagina 21	pagina 21
Land-Goed Enschede	pagina 25	pagina 27
Innovatief Enschede	pagina 31	pagina 36
Centrumstad Enschede	pagina 40	pagina 44

Het Toekomstbeeld Enschede omvat voor een groot deel uitspraken die in eerder vastgesteld sectoraal beleid zijn verwoord. Op enkele punten staan er ook nieuwe beleidsuitspraken. Het is belangrijk dat de raad deze omarmt om in de vervolgfase tot een goede afronding te komen van de Omgevingsvisie.

Als we in tien hoofdlijnen aangeven waar het Toekomstbeeld Enschede voor de fysieke leefomgeving om draait, dan zijn dat deze:

1. wij maken water en bodem sturend en versterken de sponswerking van onze ondergrond;
2. wij bouwen voort op onze identiteit en kennen de ziel van de plek. Dit doen wij door het beleven, benutten en beschermen van de cultuurhistorische identiteit;
3. wij stellen mens en landschap centraal. We bouwen aan een robuust groen netwerk in en om de stad, zodat het groen altijd dichtbij is;
4. wij kiezen inbreiding vóór uitbreiding en ontwikkelen de internationale corridorstad met vitale bronpunten;
5. wij houden wonen, werken en voorzieningen in balans. Het aantal banen stijgt evenredig met het aantal inwoners;
6. wij ontwikkelen onze bronpunten tot levendige ontmoetingsplekken in de wijken en wij stimuleren het lopen voor een gezonde, vitale en gelukkige samenleving. Dat doen we langs levensaders en rondom bronpunten;
7. wij trekken samen op met Hengelo, met de Spoorzone Hengelo Enschede (SHE) als ontwikkelmotor;
8. wij zetten in op een aantrekkelijke en hoogfrequente OV-verbinding tussen Hengelo en Enschede. Dit is de drager van de mobiliteitstransitie in de SHE;
9. wij concentreren de verdichting rondom onze OV-knooppunten;
10. wij versterken onze economische clusters om onze innovatiekracht verder te vergroten, waarbij we de haven koesteren voor de ontwikkeling van de circulaire economie.

Om het toekomstbeeld te vormen, gebruiken we een werkwijze die de lagenbenadering heet. Kort gezegd gaat het erom dat al ons denken en handelen in de fysieke leefomgeving start bij de ondergrond. De natuurlijke systemen van bodem en water zijn sturend in hoe we onze activiteiten bovengronds een plek geven. De toekomst geven we vorm vanuit de huidige culturele identiteit en ziel van de plek. En ook de sturende kracht van netwerken, zoals natuurnetwerken en infrastructuur, geeft ons handvatten voor het ontwikkelen van de stad.

Het proces tot nu toe

Het Toekomstbeeld Enschede is gebaseerd op de bouwstenen uit fase 1 en 2 van de Omgevingsvisie. Inclusief participatie en aanbevelingen uit het proces om te komen tot het Omgevingseffectrapport

In fase 1 beschreven we de identiteit van Enschede: waar komt Enschede vandaan, wat koesteren we en welke waarden en ruimtelijke kwaliteiten nemen we mee naar de toekomst? We zijn ingegaan op de ruimtelijke structuur van de stad en hoe die ontstaan is. De identiteit van Enschede vormt de basis voor de Omgevingsvisie. Als je weet wie je bent, kun je keuzes daarop baseren. Je kunt voortbouwen op de eigenheid van je inwoners en de ruimtelijke kenmerken die de stad uniek maken.

In drie verhaallijnen, geïnspireerd op de Citymarketingvisie beschreven we het ruimtelijk verhaal van Enschede. De verhaallijnen zijn: groene leefstad, ondernemende kennisstad en internationale cultuurstad.

U bent [per brief](#) (10 maart 2022) geïnformeerd over deze bouwstenen en de stand van zaken in het proces om te komen tot een Omgevingsvisie.

Op 4 juli 2022 is in het inwerkprogramma voor de raad aandacht besteed aan de Omgevingsvisie. Er is gepresenteerd wat een Omgevingsvisie is, hoe we daar aan werken en wat de stand van zaken is. Vervolgens is in de [stedelijke commissie van 12 september 2022](#) de stand van zaken Omgevingsvisie informierend aan de orde geweest. De inhoud van de documenten uit fase 1 is toen gepresenteerd.

In [fase 2](#) beschreven we de ambitie en opgaven en leverden we vijf documenten op.

U heeft in de [raad op 30 januari 2023](#) het document 'Omgevingsvisie en o.e.r. Enschede; Notitie Reikwijdte en Detailniveau voor het Omgevingseffectrapport' vrijgegeven voor ter inzagelegging en het Participatieplan Omgevingsvisie vastgesteld. Ook heeft u kennis genomen van de documenten Verantwoording participatie fase 1 en 2 Omgevingsvisie, Ruimtelijke ambitie Enschede 2050 en Ruimtelijke toekomstverkenningen. De uitwerking van opgaven en ambities maakt duidelijk dat de ruimte schaars is en keuzes onvermijdelijk zijn.

Over [fase 3](#) gaat dit raadsvoorstel.

In [fase 4](#) werken we aan de uitvoeringsstrategieën die nodig zijn om de visie te realiseren. We leveren begin 2024 een ontwerp-Omgevingsvisie op. Na het inspraakproces volgt dan de definitieve Omgevingsvisie.

Publieksvriendelijke samenvatting

Enschede verandert, het aantal inwoners groeit en de stad groeit mee. We willen ruimte bieden aan nieuw en bestaand talent. Daarnaast hebben we te maken met een veranderend klimaat en willen we de stad groener en leefbaarder maken. Er zijn vier strategische opgaven voor onze stad (inclusief, groen & duurzaam, aantrekkelijk en open Enschede).

Al deze ontwikkelingen en opgaven vragen om ruimte. Denk aan ruimte voor woningen, werken, groen, water, energie en sociale voorzieningen. Hoe kunnen we de schaarse ruimte zo goed mogelijk benutten? Wat vinden we daarbij belangrijk en welke keuzes zijn hiervoor nodig? Dat is straks te lezen in de Omgevingsvisie.

Gemeente Enschede stelt de Omgevingsvisie op in vier fasen. Fase 1, over de identiteit en ruimtelijke kwaliteiten van Enschede, is in maart 2022 afgerond. In fase 2 zijn de ambities en opgaven voor Enschede uitgewerkt. In januari 2023 is deze fase afgerond. In de huidige fase 3 is alle opbrengst uit fase 1 en 2 vertaald naar een toekomstbeeld voor onze stad.

Als verdere voorbereiding op de Omgevingsvisie stellen we de gemeenteraad voor om het document Toekomstbeeld Enschede vast te stellen als ruimtelijk inhoudelijk kader voor de Omgevingsvisie. Het vormt de basis voor de uiteindelijke Omgevingsvisie. Bij dit toekomstbeeld horen ook beleidsuitspraken. Deze beleidsuitspraken zijn het gevolg van een integrale benadering van bestaand beleid, onze strategische opgaven en (landelijke) ontwikkelingen. Daarnaast stellen we de raad voor om kennis te nemen van de participatieverantwoording van fase 3.

Na vaststelling van het document Toekomstbeeld Enschede werken we in fase 4 verder aan de Omgevingsvisie. We werken de strategieën uit om de visie te realiseren. De uitkomst van alle vier de fases vormt de uiteindelijke Omgevingsvisie voor Enschede.

Alle gemeenten in Nederland moeten een Omgevingsvisie hebben. Dat staat in de nieuwe Omgevingswet, die op 1 januari 2024 in werking treedt. We streven ernaar de Omgevingsvisie gereed te hebben voor besluitvorming in de gemeenteraad in de eerste helft van 2024.

Het proces van totstandkoming van de Omgevingsvisie is te volgen via www.enschede.nl/Omgevingsvisie.

Gewenst effect van het besluit in relatie tot de strategische opgaven

De strategische opgaven vormen samen een belangrijke basis voor het document Toekomstbeeld Enschede en dus voor de Omgevingsvisie. De Omgevingsvisie wordt een integrale lange termijn visie waarbij rekening gehouden wordt met alle strategische opgaven en nu bekende ontwikkelingen. Dit zorgt ervoor dat we beter

weten hoe en waar in de stad we onze ambities uit het koersdocument en strategische opgaven kunnen waarmaken. De Omgevingsvisie gaat over de fysieke leefomgeving. In het document Toekomstbeeld Enschede is te zien en lezen welk lange termijn perspectief we nastreven. En hoe we daar via richtinggevende uitspraken (tijdshorizon tot 2050) en actiegerichte keuzes (tijdshorizon tot 2030) aan werken.

Argumenten

1.1 Het Toekomstbeeld Enschede geeft richting en duidelijkheid

Het toekomstbeeld is een optelsom van fase 1 en 2. Het is de uitkomst van integrale afweging van strategische opgaven, beleid, input uit participatie en de verkenningen waarvan in het OER de effecten beoordeeld zijn. Dit integraal afgewogen beeld geeft richting aan de Omgevingsvisie. Daarnaast geeft het toekomstbeeld duidelijkheid over de wenselijkheid van nieuwe initiatieven, zowel voor onszelf als voor initiatiefnemers. Als we weten waar we met de fysieke ontwikkelingen in de stad naar toe willen, kunnen we er beter op anticiperen en investeringen optimaal richten op realisatie van de doelen van onze stad.

1.2 Het toekomstbeeld is mede voortgekomen uit uitkomsten van de participatiebijeenkomsten

Deelnemers aan de participatiebijeenkomsten waren het unaniem eens dat Enschede vooral mens en landschap centraal moet stellen. En dat we moeten voortbouwen op de huidige identiteit van de stad. Er werd opgeroepen om duidelijke keuzes te maken. Deelnemers gaven aan dat die elementen het best passen in een stad die een samenstelling is van twee ruimtelijke verkenningen uit fase 2. Dit zijn bronpuntenstad en internationale corridorstad.

1.3 Het toekomstbeeld sluit aan bij de eerste aanbevelingen die, vooruitlopend op het opleveren van het Omgevingseffectrapport (OER) gedaan zijn

Voor de Omgevingsvisie stellen we tegelijkertijd een Omgevingseffectrapport (OER) op. Het OER brengt de effecten op milieu en leefomgeving in beeld van keuzes die we maken in de Omgevingsvisie. Daarvoor zijn de ruimtelijke verkenningen uit fase 2 onderzocht op hun effecten. Aanbevelingen naar aanleiding van dit onderzoek zijn mee genomen in het vormen van het toekomstbeeld. Het OER is straks een bijlage van de uiteindelijke Omgevingsvisie, die we in de eerste helft van 2024 ter besluitvorming aanbieden.

1.4 Het toekomstbeeld bevat de integrale hoofdlijnen van bestaand beleid

In het toekomstbeeld zijn de ruimtelijke ambities uit fase 2 integraal en ruimtelijk vertaald. Die komen voort uit bestaand beleid. De hoofdlijnen uit ons sectorale beleid dat gaat over de fysieke leefomgeving komen samen in dit toekomstbeeld.

1.5 Vaststellen van het Toekomstbeeld Enschede zorgt voor meer betrokkenheid van de raad

Het vaststellen van de Omgevingsvisie is een bevoegdheid van de raad. Het Toekomstbeeld Enschede vormt het kader voor de Omgevingsvisie. Het is niet noodzakelijk om onderliggende documenten door de raad vast te laten stellen. We kiezen daarvoor wel om te verifiëren of we op de goede weg zijn.

1.6 Het vaststellen van het document Toekomstbeeld Enschede maakt het opstellen van de uiteindelijke Omgevingsvisie makkelijker

Het toekomstbeeld is een samenhangend geheel. We hebben de belangrijkste beleidsuitgangspunten voor de korte- en middellange termijn verwoord. Door deze nu vast te stellen, maken we uitwerkingen in de volgende fase makkelijker. Er ligt dan een helder kader. Zo voorkomen we discussie over de uitgangspunten, na de uitwerking ervan.

2.1 We geven inzicht in het proces van participatie tijdens fase 3

Gezien het lange en uitgebreide voorbereidingsproces houden we per fase bij welke participatie plaatsvond. Zo geven we invulling aan de verantwoordingsplicht rondom participatie. We zijn graag volledig transparant over het proces en de inhoudelijke inbreng van de participatie. We trekken hieruit lessen en gebruiken dit als inbreng voor het vervolg.

2.2 Het wordt duidelijk wat de inhoudelijke opbrengst van de participatiemomenten is

In het document Verantwoording participatie fase 3 Omgevingsvisie is naast het proces ook de inhoudelijke opbrengst beschreven. Dit is verwerkt in het Toekomstbeeld Enschede.

Risico's

1.1 en 2.1 Het toekomstbeeld geeft het huidige beeld aan en kan wijzigen

Het Toekomstbeeld Enschede is tot stand gekomen uit alle beleidsstukken, ontwikkelingen, opgaven en participatiemomenten die we tot dusver kennen. Wellicht komen er tussen het vaststellen van het toekomstbeeld en het opstellen van de ontwerp-Omgevingsvisie nieuwe beleidsinzichten of ontwikkelingen die vragen om bijstelling van het toekomstbeeld. Dan nemen we deze ontwikkelingen mee in de ontwerpvisie en geven expliciet aan waar en waarom het beeld is bijgesteld.

1.2 en 2.1 Verschillende tijdslijnen voor het opstellen van thematisch beleid kan zorgen voor input in de Omgevingsvisie die nog niet is opgenomen in het Toekomstbeeld

Er lopen binnen de gemeente altijd meerdere beleidstrajecten parallel. We hebben deze processen waar mogelijk gesynchroniseerd met en afgestemd op het proces Omgevingsvisie. Vertragingen in deze processen zijn soms onvoorzien. Het is mogelijk dat deze beleidsstukken pas in een later stadium aan de ontwerp-Omgevingsvisie worden toegevoegd. Omdat de Omgevingsvisie periodiek herzien wordt, kunnen nieuwe inzichten op een later moment verwerkt worden.

2.2 Door het vaststellen van dit toekomstbeeld introduceren we nieuwe termen en doen we soms concretere uitspraken dan in de afzonderlijke beleidsdocumenten lijken te staan

Door de integrale blik van de Omgevingsvisie zijn er nieuwe inzichten die nog niet letterlijk in ons beleid staan. Een voorbeeld is de term 'water en bodem sturend' (WaBoS). Rijk en provincie legden dit reeds vast in hun beleid. De term is nieuw, maar de principes staan al beschreven in het vastgestelde Water- en Klimaatadaptatieplan (WeK).

Het opstellen van het toekomstbeeld daagde ons uit om scherper te formuleren. Daarmee komen we tegemoet aan de oproep uit de participatiebijeenkomsten om scherper te kiezen.

Kosten en financiële dekking van het voorstel

Dit voorstel Omgevingsvisie fase 3 vraagt geen aanvullende inzet van middelen.

Indien bij de verdere uitwerking aanvullende budget noodzakelijk is, zal dit via een separaat voorstel aan uw Raad worden voorgelegd.

Afweging en alternatieven

Zonder een toekomstbeeld kunnen we niet verder met het afronden van de Omgevingsvisie.

Participatie

Participatie is een belangrijk en bovendien wettelijk verplicht onderdeel van de totstandkoming van de Omgevingsvisie. Bij het maken van de Omgevingsvisie betrekken we (1) inwoners en ondernemers, (2) maatschappelijke organisaties en belangengroepen en (3) ketenpartners. Dit doen we onder andere om:

- de inhoud van de Omgevingsvisie te verrijken met inbreng van hun kennis over Enschede;
- de betrokkenheid bij de toekomst van onze leefomgeving te vergroten;
- bewustwording te creëren over de toekomstige opgaven waar de gemeente voor staat.

In het reeds eerder vastgestelde participatieplan beschreven we hoe we onze omgeving betrekken en wat we daarbij belangrijk vinden. Het Actieplan samenlevingsgericht werken en de Participatieverordening gaven kaders voor dat plan.

In het bijgevoegde document Verantwoording participatie fase 3 Omgevingsvisie vindt u een uitgebreide toelichting op alle participatie activiteiten. Ook voor de inhoudelijke resultaten van de participatie verwijzen we naar dit document.

Communicatie

We hebben in deze fase gecommuniceerd over de Omgevingsvisie via een nieuwsbrief en via verslaglegging van de fysieke participatiemomenten. Voor het online participatiemoment hebben we vooraf opgeroepen tot deelname via de mupi's in de stad, via social media, de gemeentelijke website en een advertentie in Enschede Centraal. De uitkomsten van de online enquête zijn in een persbericht samengevat.

Interne communicatie

De Omgevingsvisie en het bijhorende OER zijn een integraal en samenhangend product. Het komt tot stand door multidisciplinaire samenwerking tussen vrijwel alle afdelingen en werkvelden binnen Domein Fysiek. Ook zijn er enkele organisatieonderdelen binnen Domein Sociaal betrokken.

We informeren de organisatie via presentaties en werksessies en IntEns over de afronding van de derde fase en het vervolgproces.

PR over besluit:

Nieuwsbericht op website. Op www.enschede.nl/Omgevingsvisie is na openbaarmaking van het besluit een samenvatting te vinden van de opgeleverde derde fase.

Het proces van totstandkoming van de Omgevingsvisie is te volgen via www.enschede.nl/Omgevingsvisie.

Vervolg

Met dit raadsbesluit kunnen we de laatste stap zetten in het opstellen van de Omgevingsvisie, mede als toetsingskader voor de groei naar 170.000 +.

We maken in fase 4 (strategieën) een ontwerp-Omgevingsvisie en een bijbehorende aanpak. Daarin beschrijven we de gewenste rollen van gemeente en verschillende partijen in de samenleving bij o.a. nieuwe initiatieven en gebiedsontwikkelingen. Inwoners kunnen via zienswijzen reageren op de inhoud van de ontwerp-Omgevingsvisie. Naar aanleiding van de binnengekomen zienswijzen kunnen we de ontwerp-Omgevingsvisie aanpassen. Tot slot leggen we u de definitieve Omgevingsvisie voor.

Naast de Omgevingsvisie wordt er op dit moment gewerkt aan een visie Inclusief Enschede (sociaal). Beide visies bevatten richtinggevende acties voor Enschede. Daarboven formuleren we overkoepelend een samenhangend perspectief op Enschede. Dat perspectief geeft richtinggevende uitspraken over wat voor stad we willen zijn. Voortbouwend op wat er was en is, is dit het verhaal van de toekomst van Enschede.

Bijlagen

1. Toekomstbeeld Enschede, kader Omgevingsvisie
2. Verantwoording participatie fase 3 Omgevingsvisie

Burgemeester en Wethouders van Enschede,

de loco-Secretaris,

de Burgemeester,

E.A. Smit

R.W. Bleker